

НОВО ИЗДАНИЕ И ПРЕВОД НА СРЕДНОВЕКОВЕН СЛАВЯНСКИ ТЕКСТ

РЕЦЕНЗИЯ¹

Иван П. Петров

Институт по славистика, Виенски университет, Австрия

Институт по балканистика с Център по тракология, БАН, България

Email: ivan.petrov.ae@gmail.com

A NEW EDITION AND A TRANSLATION OF A MEDIEVAL SLAVIC TEXT

Ivan P. Petrov

Institut für Slawistik, University in Wien, Austria

Institute for Balkan Studies with a Center for trachology, BAS, Bulgaria

Разглежданата книга е посветена на известния в науката *Първи Новгородски летопис* (*Новгородская первая летопись*), съставена е от Иван Н. Петров и Зофия А. Бжозовска от Лодзкия университет, Полша, и е част от поредицата монографии на центъра за изследване на средиземноморския регион „Церанеум“. Ръкописът, макар и непълен, представлява един от най-старите староруски паметници след *Повестъ временных лет*, съдържащ историческа компилация за местни събития, а началната част от текста, писана ок. 1235 г. се счита за единственият източнославянски ръкопис, идващ от предмонголската епоха.

Текстът е съставен през втората декада на XII в. на киевски терен и представлява историографично произведение за средновековна Рус. Изданието представя по-ранната от двете достигнали до нас версии, запазена в пергаментния ръкопис 786 от синодалната колекция на Националния исторически музей в Москва (ГИМ, Син. 786). Самият паметник представлява конволут от 169 листа, писан с късен устав, както узнаваме от увода (стр. VIII). Първата част (1-118) покрива периода от 1015/1016 до 1234/1235 г. и е писана от един писач, най-вероятно в манастира св. Георги ок. 1235 г. Втората част (л. 119-166) свидетелства за събитията от 1234/1235 до 1330/1331 г. и е съставена от един

¹ Brzozowska, A. Z., I. N. Petrov. *Latopis nowgorodzki starszej redakcji. Unikatowy zabytek piśmiennictwa staroruskiego jego polski przekład*. Series Ceranea 5. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. 2019.

писар през 1331 г. Листи 167-169 са добавени в началото на XIV в. и представят различни по-късни събития. Самият ръкопис е непълен, като авторите отбелязват, че вероятно липсва голяма част от началото на кодекса – 128 листа, покриващи събитията от 853/854 до 1015/1016 г. Липсват и около 8 листа между 150' и 151, вероятно с описания на събитията между 1271/1272 и 1299/1300г.

След уводните бележки по състава и историята на ръкопис ГИМ, Син. 786 авторите се обръщат към отношенията на изследвания писмен паметник с т. нар. *новгородски владетелски летопис* (новгородская владычая летопись) – друг паметник от средновековната руска историография, откъдето текстът на Син. 786 е копиран и редактиран. Съставът на този летопис се разглежда подробно, както откъм периодите, които са представени, така и спрямо отделни важни събития, изиграли важна роля в историята на този литературен извор.

След това Бжозовска и Петров се спират на историята на възникването на ГИМ, Син. 786 и на текстовете, влезли в т. нар. *стара редакция на Първия новгородски летопис*. В следващата кратка част се обръща внимание на хронологията в летописа и особеностите на изчисляване и приравняване на годините спрямо Византийския календар. В Син. 786 преобладават датите по т. нар. мартенски стил, при който годината започна от 01.03. Освен това се срещат и някои дати по византийската система от индикти, както и веднъж – по римската с календи.

Първият новгородски летопис (стара редакция), на фона на останалите паметници за средновековната историография на Велики Новгород, е тема на следващите страници в Увода. Тук са разгледани отношенията на издавания паметник с други, по-късни летописи.

Последната част от въстъпителните думи е посветена на изданията и преводите на *Летописа*. Особено интересни са бележките, които издателите поместват относно преводаческите практики, използвани в разглежданата книга. Те са основно концентрирани върху начините на предаване и превод най-вече на засвидетелстваните антропоними, топоними и по-рядко – етноними. Така например характерното за новгородския диалект *цокане* се предава последователно (най-вече в патронимията) – Игорь Ярославовиць – Igor Jarosławowic, Завидъ Дѣмитровиць – Zawid Dymitrowic. Освен важноста за оригиналния език на творбата споменатата фонетична черта е запазена и като характерен маркер за личните имена, като по този начин съставителите на изданието целят да предоставят на читателя максимално доближаване до оригинала. Това се постига допълнително и с транскрибирането на някои от антропонимите (а не

заместването им с вече възприетите и утвърдени полскоезични съответствия или подчиняването им на полскоезичната фонетика и ортография), напр. *Sudila, Niežata*. Този принцип е прокаран относно имената на лица от славянски произход, докато при християнските се спазва възприетата традиция – *Teodor, Niketas, Klemens, Jan*. Авторите унифицират иначе различните ортографични и фонетични варианти на засвидетелстваните имена с цел по-лесното разпознаване и използване на превода като исторически източник.

Основната част от книжното тяло се заема от изданието на текста на *Летописа* и преводът му на полски. Полският текст е снабден допълнително с богат апарат от бележки, както подобава на изданието на всеки исторически извор. Освен това в края са поместени допълнителни ценни справочни материали като списък със споменатите в *Летописа* новгородски епископи, архиепископи, свещеници, хилядници и др., а също и списък на библейските цитати и препратки, индекс на лицата и показалец на географските и етнически наименования.

Представеното издание е чудесен пример как средновековен писмен паметник може да се издаде във форма, позволяваща употребата му в широк интердисциплинарен контекст, и свидетелство, че медиевистичната филология продължава да разработва плодотворно все още пребогатото на материал книжовно поприще на миналото.